

ségeket. A lelőhely kiterjedésének pontosabb meghatározása, főleg K-i és Ny-i irányban csak újabb feltárások után végezhető el.

Az országút Ny-i oldalán jelenleg védett legelő található, ezért ebben az irányban nem sikerült lehatárolni – az intenzitása alapján valószínűleg oda is átnyúló – lelőhelyet.

Munkatársak: Ortutai Róbert ásatási technikus. A geodéziai felmérést az Archeodata Bt. végezte.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

453. Sárpilis határa

(Tolna megye) LT, A, Kö

Célkitermelőhely létesítéséhez kapcsolódóan a még 2008-ban végzett próbakutatást követően 2009-ben terepbejárást folytattunk Sárpilis DNy-i határrészében, ahol több lelőhelyet is találtunk.

Kolompéros 1. (KÖH 75037): A Sárpartja nevű lelőhelytől Ny-ra, egy 100 m-es objektummentes sávot követően kb. 400 m-es É-D irányú és 20–60 m széles területen található a több kelta objektummal és számos, valószínűleg középkori árok szakasszal jellemezhető lelőhely.

Kolompéros 2. (KÖH 75039): A vizsgált határrész D-i szélén egy nagy kiterjedésű, minden bizonnyal több száz, Ny-K tájolású sírból álló avar kori soros temetőt találtunk. A sűrűn húzott szondaárkokban 8–12 É-D-i sírsorba rendeződő, markáns folttal jelentkező 53 sírt figyeltünk meg. Egy, a gépi humuszolás során erőteljesen megbolygatott sekélyebb sírből kisebb méretű, többszörösen S-végű hajkarikapár, pontozással és bekarcolt vonalakkal díszített bikónikus orsógomb, ill. négyszögű vascsat töredéke és vaskés került elő. A leletek alapján a sírt a 8–9. századra keltezhetjük.

Sárpartja (KÖH 75041): A lelőhely a Várdomb és Sárpilis közötti út D-i oldalán lévő, a Sárvíz valamikori árteréből markánsan kiemelkedő dombvonulat magasabb platóján található. A kutatott terület K-i szélét jelentő meder Ny-i oldalán sikerült pontosítani a már korábban ismert középkori falu (Lak?) kiterjedését, amely területünk teljes hosszában, É-D-i irányban mintegy 850–900 m-en húzódik eltérő intenzitással; szélessége 100–250 m. A faluhelyen folytatott terepbejárással a lelőhely É-i részén lévő magassági ponttól D-re mintegy 70 m-re feltérképezhettük a templomot, a templomtól D-re, DNy-ra a cintermet, valamint a lelőhely középső részén egy másik téglapadlót. A valamikori templom helyén mintegy 15–18 m sugarú körben nagyobb mennyiségű terméskő- és (habarcsos) téglatöredéket, sőt néhány egész téglát találtunk. A településről gyűjtött kerámiaanyagból kiemelkednek a kályhákhoz, kemencékhez tarozóak: áttört mintájú oromdíz, bögre alakú kályhaszem és mázas kályhacsempe töredékei. A jellegzetes középkori fémanyagból egy 16. századi dénár, aranyozott ereklyetartó(?) és bronz mellkereszt töredéke érdemel említést.

Ugyanakkor a lelőhely K-i, a meder felé lévő mélyebb részén egy kiszántott avar kemence faltöredékeit

találtuk, jelentősebb számú, vonal- és hullámvonalköteggel díszített fazéktöredék társaságában.

Munkatárs: Künsztler Tamás.

CZÖVEK ATTILA

454. Sárszentlőrinc, Petőfi Sándor utca 30.

(KÖH 23097)

(Tolna megye) H

Az orvosi rendelő akadálymentesítése során az épület Ny-i és D-i falánál rámpát építettek, aminek alapozása közben emberi csontokat találtak. A helyszínen kiderült, hogy a rendelő Ny-i fala mentén két sírt bolygattak meg, amelyből az egyiket teljesen, a másikat részben fel tudtuk tárni. Az egymástól kb. 2,5 m-re lévő két sír Ny-K tájolású, bennük a csontvázak háton fekvő nyújtott helyzetűek. A délebbi, jobb állapotban megmaradt temetkezésben talált két ezüst(?) S-végű hajkarikapár alapján a sírok egy 10–11. századi soros köznépi temető részét képezik.

Munkatárs: Simmer Livia.

CZÖVEK ATTILA

455. Sáska, Dabospuszta

(KÖH 9130)

(Veszprém megye) Kö

A Bakony D-i oldalán, Taliándörögdtől Ny-ra a Gadárhegy lejtőjén áll az egykori középkori falu romtemploma (083/10 hrsz.). A torony a templomhajó É-i oldalához, a szentély csatlakozási pontjánál illeszkedik. Az É-i hajófal mintegy 3 m magasságban, a torony négy szint magasságban maradt meg. A torony harmadik szintjén egyszerű félköríves záródású faragott kőablak helyezkedik el Ny felé. A torony oldalában jól látszanak az egykori fődém faszerkezetének lenyomatai, gerenda-fészkei. A szentélyben megmaradt az oltár alapozása. Az É-i hajófal belső síkjához építve egy karzatlépcső tömbjének maradványa látszik.

A templom körül jól érzékelhető a felszínen az egykori kerítőfal vonala, valamint egy csontház csatlakozása az É-i hajófal külső síkjához.

A feltárás során két kisméretű árokban (összesen 7 m²-en) vágtuk át a hajóbelső rétegsorát, ennek során két járósínt alapozása és habarcsos felszíne került elő. Az ezek felett elhelyezkedő omlásrétegből nagy számban kerültek elő durván faragott hengerszeletek – külső felületükön vakolás és meszelés nyomokkal – melyek egy Ny-i karzat oszlopai lehettek. Két kisméretű faragott mészkő mérmű, több nagyobb téglapadló töredékes darabja valamint színesre festett vakolatdarabok is előkerültek.

KOPPÁNY ANDRÁS

456. Sátoraljaújhely, r. k. templom

(KÖH 67131)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk, Kú

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumi Igazgatóság 2009. május 23. és június 10. között régészeti feltárást

végzett a templom (2805 hrsz.) K-i külső oldalán. A feltárás oka, hogy a templom dréncsővezéséhez kapcsolódó előzetes régészeti megfigyelés során korábbi falmaradványokra bukkantunk.

Három szondázó szelvényt nyitottunk a félkörívben futó faragott kőből és téglából rakott, belül boltozott falöv kutatására és egyet a mai templom alól éppen kinyúló törtköves hosszanti falszakasz vizsgálatára. A félköríves falról kiderült, hogy egy barokk kori (feltehetőleg 1771-es és 1786-os építkezésekhez köthető) kereszthajós templom K-i oldalszentélye, amelynek két építési fázisát lehetett elkülöníteni. A történeti, levéltári források kutatása során valószínűsíthetjük, hogy ez a félköríves forma soha nem épült meg ebben a formában – az építkezések abbamaradtak és a területet feltöltötték. Megfogtuk az építéshez kapcsolható járósínteket és a belső szintet is. A feltárt falszakasz korabeli felmenő, vakolt fala 145 cm-en volt kibontható. Az ásatás során kutattuk ennek az alapozását is, melyet további 160 cm mélységben értünk el a bolygatlan agyagos altalajban. A szentély belsejében egy korábbi temetkezést találtunk, amelyet a fal építése során elváltak. Itt nem volt a barokk kori szakaszhoz kapcsolható kialakított padlószint, ami további bizonyítékként szolgálhat, hogy ezt a formát soha nem vették használatba.

A negyedik szelvényben egy olyan törtköves falszakaszt vizsgáltunk, amelyre a barokk kori falak ráfedtek. Ennek tisztázása során kiderült, hogy egy korábbi templomfalszakasz, amelynek egy részét az alapozásáig visszabontották, hogy kialakíthassák a már leírt félköríves oldalszentélyt. További részleteit nem bontották vissza, hanem felhasználták és ráépítették a barokk templom főhajójának oldalfalát. Sajnos a 18. századi építkezések során a hozzá kapcsolható járósínteket elpusztították (valószínűleg szintsüllyesztés történt). Így a pontos korhatározásra ebben a szelvényben nem volt mód. A relatív kronológia alapján azonban a barokk kori templomnál korábbi, valószínűleg a középkori templom falszakaszával számolhatunk. Ebben a szelvényben egy további, gyermeksírt is találtunk, amely a középkori(?) templom falának visszabontása után, de a barokk építkezések előtt került a földbe. Ezenkívül további sírokkal is számolnunk kell, de azok már a középkori templom körüli temetkezés részei – erre utal a területen mindenhol tapasztalt szórvány csontokkal teli, többszörösen megforgatott sírföld jellegű betöltés.

A feltárt terület alapján a római katolikus templom teljes környezete régészeti lelőhelynek minősül, középkori és kora újkori, újkori templomperiódusokkal és templom körüli temetkezésekkel számolhatunk.

2009. június 15–16-án elvégeztük a műemlék katolikus templom főhajójának Ny-i oldalán lévő dréncsőárok régészeti kutatását is. Ennek vizsgálata azért vált szükségessé, mert a K-i oldalon feltárt félköríves oldalszentély szimmetrikusan ezen az oldalon is megtalálható és a kivitelezés árka keresztezi. Jelen kutatás során csak a beavatkozási szintekig és csak a dréncső árkában vizsgáltuk meg a rétegződéseket.

A K-i oldalhoz hasonlóan itt is feltártuk az oldalszentély falindítását, melynek a belső oldala önmaga bontási törmelékével volt kitöltve. A külső oldalai különböző rétegződést mutattak. Az É-i oldalon a mai felszín alatt 70 cm-rel egy fekete kormos égett réteget találtunk, tele bronz/réz olvadékokkal. Ezt a réteget esetleg az 1812-es tűzvészhez köthetjük, melynek során a tetőzet rézlemeze megolvadva lecsepegett. Ezen égésréteg fedte a főhajó alapozási árkának betöltését, amely a K-i oldalhoz képest már jóval magasabban jelentkezett. Az alapozási árok elvágta a templomkörüli temető sírföldjét, amelyből hasonlóan a többi területhez, sok másodlagos embercsont került elő. Mivel a kutatást egy mesterséges szinten, a beavatkozási szint alatt abbahagytuk, ezért (még) ép temetkezésre nem bukkantunk, azokat mélyebben sejtjük.

A szentélytől D-re egy a már az árokásáskor átvágott téglából kirakott újkori járósíntet azonosítottunk, alatta egy kora újkori égésréteggel. Ez utóbbi nincs kapcsolatban az É-i részen leírt réteggel, attól korábbinak tartjuk. Alatta itt is a középkori/kora újkori temető sírföldje jelentkezett.

SZÖRÉNYI GÁBOR ANDRÁS

457. Sávoly határa

(Somogy megye) B, LT, Ró, Kk

A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat 2009 nyarán régészeti kutatásokat végzett Sávoly D-i részén, a Balatonring építéséhez kapcsolódó szennyvízvezeték nyomvonalára eső régészeti lelőhelyeken.

Belterület déli pereme (KÖH 43067): Július 7–10. között a 09/17 hrsz. ingatlanon, 263 m² nagyságú területen kutattunk. A régészeti lelőhely a Somogyi dombság ÉNy-i részén, a Kis-Balaton közelében fekszik. A 2 m széles nyomvonalban 1 régészeti objektumot tártunk fel, mely a leletanyag alapján késő középkori.

Malom-árok partja I. (KÖH 43060): Július 7–10. között dolgoztunk a lelőhelyen. A feltárt terület 125 m², a 20 m-en kívüli feltárt terület 201 m². A nyomvonalban 2 régészeti objektumot tártunk fel, melyek a leletanyag alapján római és középkorinak feltételezhetők.

Szennyvíztelep (KÖH 43067): Június 9–18. között próbafeltárást végeztünk a 09/16 hrsz. ingatlanon, alacsony fekvésű, mocsaras területen. A régészeti szakfelügyelet során az altalajig leszedett felszínen 8 sötét betöltésű „objektumfoltot” azonosítottunk. A 2476 m²-nyi szennyvíztelep területén kutatóárokot nem húztunk. A megmaradt részeket lehumuszoltattuk az altalajig, a kutatott 371 m²-en két régészeti objektum került elő. A belőlük előkerült kerámiaanyag alapján a késő bronzkori és kelta La Tène D időszak feltételezhető.

A leletek a KÖSZ pécsi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Gutay Mónika régész, Bodródi Miklós, Drávavölgyi Péter, Nagy Norbert, Préselt Ferenc Tamás,